

O SCÉNICKEJ ŽATVE 96 TROCHU INAK:

Osobnosti o osobnostiach

Tohto roku mal lektorský zbor Scénickej žatvy trochu odlišné zloženie. Ocitli sa v ňom, okrem iných, popredné osobnosti slovenského divadla - režisér SND ĽUBOMÍR VAJDIČKA a scénograf SND i DSNP JOZEF CILLER, obaja pedagógovia VŠMU, ktorí vo svojich začiatkoch veľmi úzko a sústredene pracovali s amatérskymi súbormi. A keďže všetky celoslovenské prehliadky jednotlivých kategórií sme už v Javisku zhodnotili, nebudeme sa opakovať a pozrieme sa na tú vrcholnú, koncoročnú, ich očami. Najprv sa však do tých rokov, pre mladších čitateľov i divadelníkov, vrátíme:

Ľ. VAJDIČKA: My sme sa zoznámili v roku 1965, keď som ako študent divadelnej vedy požiadal Joža ako študenta scénografie, aby mi pomohol s predstavením amatérskeho súboru Osvetovej besedy Nivy, ktorý vtedy hrával v Divadle Za rampami. Spolupráca potom pokračovala niekoľko rokov a vyústila do rozhodnutia nastúpiť do martinského divadla. Tu sa nás potom „zmocnila,“ v dobrom zmysle slova, pani Magda Vašková, vtedy okresná metodička pre amatérske divadlo. Zakotvil som v Dubovom, kde som niekoľko rokov každú sezónu pripravil jednu inscenáciu. Na všetkých so mnou Jožo spolupracoval, okrem jedinej - odmietol spoluprácu, pretože som mu povedal, že už mám všetko vymyslené, že viem presne, ako to má byť. Vtedy mi odpovedal, aby som to

teda robil sám. Takže som figuroval aj ako scénograf v programovom zošite. Potom Jožo spolupracoval s viacerými amatérskymi súbormi, ja som amatérov režíroval iba sporadicky a aj účasti na súťažiach či návštev bolo menej, až načisto prestali. Takže tá prestávka bola veľmi, veľmi dlhá.

J. CILLER: Ja by som sa vrátil k našej prvej spolupráci, bola to inscenácia Machiavelliho Mandragory, ktorá nielenže vyhrala Jiráskov Hronov, ale predznačila mnohé v profesionálnom divadle. Ako herec a divadelný maliar tam totiž figuroval Jožo Bednárík, realizoval môj maliarsky návrh. Okrem iných hercov bolo to aj prvé predstavenie Dušana Jamricha na doskách javiska. Samozrejme, po príchode do Martina sa začala široká spolupráca s amatérskym divadlom, pretože v Turci v tom čase bolo veľmi veľa dobrých, silných súborov. Aj mnoho mojich kolegov sa venovalo ochotníckemu divadlu, bola to pre mňa, dovolil by som si povedať, scénografická škola rovnocenná tej v profesionálnych divadlách. Samozrejme, limity zájazdového divadla a možnosti amatérskej scény ma nútili k určitému špecifickému mysleniu. Ako scénograf som sa pohyboval v dimenziách veľkých i minimálnych, úsporných výprav. V amatérskych súbormi som sa musel viac obrátiť k človeku, hercovi, vzťahom. A myslím, že práve tieto obmedzenia dost' ovplyvnili moju poetiku.

● **Takže teraz, keď ste po rokoch preplávali na druhý breh, opäť k neprofesionálnemu divadlu, hoci „len“ ako členovia lektorského zboru, čo ste uzreli, čo vás prekvapilo, zaujalo, potešilo, zamrzelo...? Akú cestu prešiel, podľa vás, tento typ divadla?**

Ľ. VAJDIČKA: Ťažko nám porovnávať, už máme akýsi profesionálny pohľad, podobne ako aj vtedy naše predstavenia sledovali profesionáli. Pamätám si však situácie z Hronova, keď nastával generačný zlom v amatérskom divadle, keď sa veľmi drala dopredu mladá generácia, čo, myslím, spôsobilo

lo aj úspechy bratislavského súboru v tejto súťaži. Vtedy existovala silná „klasická“ skupina ochotníckych hercov a v tom vidím veľký rozdiel oproti našim amatérskym začiatkom. Dnes akoby amatérske divadlo, aspoň vo svojich vrcholoch, bolo výlučne vecou mladej a mladšej generácie, čo ma naplňa optimizmom vo vzťahu k divadlu a zároveň konštatujem bez akýchkoľvek rozpakov, že špičky amatérskeho divadla sú skutočne plnohodnotnou alternatívou profesionálneho divadla.

J. CILLER: Moje prvé roky v Martine boli poznačené spolupracou so silnými režisérskymi osobnosťami, ktoré v rovnako mladom veku vstúpili do amatérskeho divadla, a to bolo, ako hovorí Ľubo Vajdička, isté novum, ten veľmi silný zásah profesionálov. Nevyhnutne sa to prejavilo na výsledkoch amatérskeho súboru, pretože my sme ich nepovažovali za niečo menejhodnotné, pravidlá hry pre nás zostávali rovnaké ako vo svojom zamestnaní. V konečnom výsledku to znamenalo značný posun dopredu, mnohé vrcholné predstavenia i výkony začali zaujímať a priťahovať aj profesionálnych divadelníkov.

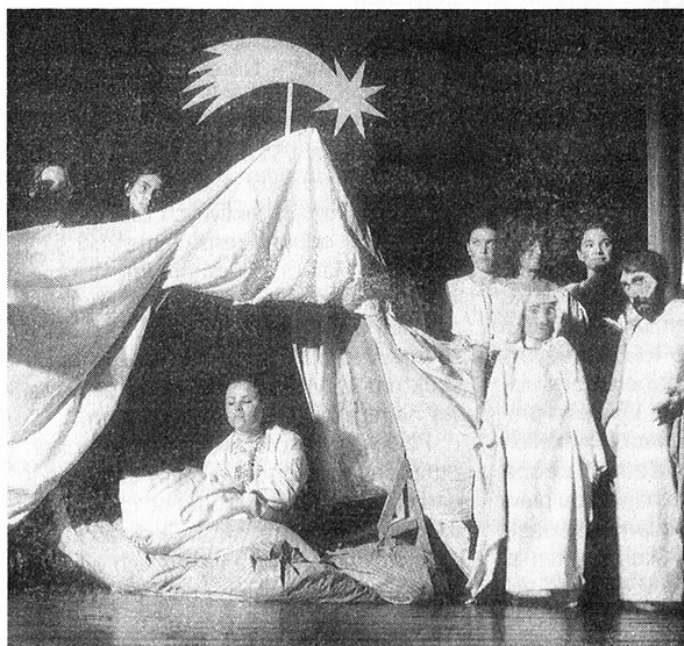
● **Mne sa však zdá, že práve v tomto čase je už podobná spolupráca veľmi zriedkavá - a napriek tomu si špičkové súbory držia a nové dosahujú veľmi dobrú úroveň.**

J. CILLER: Zmenilo sa mnoho v metodickej činnosti, vznikol systém školenia amatérskych režisérov, do ktorého permanentne vstupovali profesionáli, vychovalo sa postupne množstvo amatérskych režisérov na profesionálnej úrovni. A azda čosi zmenil aj fakt, že do amatérskeho divadla vstúpilo zopár ľudí, ktorí mali ako svoju životnú filozofiu nevyhnutnosť kontaktu so svetom, potrebu zúčastňovať sa na festivaloch a iných podujatiach medzinárodného charakteru.

Ľ. VAJDIČKA: Videli sme predstavenie Metelica súboru Etudka kategórie C z Tekovských Nemiec. Pamätám si ešte „céčka“ z vtedajších čias, ktoré boli vskutku nepoučené alebo také, kde režíroval nejaký profesionál, spravidla herec, ktorý exploatoval možnosti súboru. Toto bol kolektív ľudí z tej obce, zväčša učiteľov, ale z predstavenia bolo zrejme, že sú divadelne poučení. Ak predtým si trúfol na ochotnícku réžiu organizátor (lebo musel), teraz si trúfajú pripraviť inscenáciu ľudia, ktorí sú akým-takým spôsobom divadelne poučení. Nehovorím divadelne vzdelaní, ale niekedy to ich poučenie má vyššiu hodnotu a kvalitu než divadelné vzdelanie. Popredné osobnosti amatérskeho divadla sú porovnateľné čo do kvality tvorby i rozhladu s ktorýmkoľvek profesionálom.

● **Popredné osobnosti amatérskeho divadla však často pracujú na báze takmer profesionálnej - ako pedagógovia základných umeleckých škôl, vedúci súborov, pracovníci kultúrnych zariadení, atď...**

J. CILLER: A najmä - chápu divadlo ako určité životné stanovisko a výpoveď, v čom im

Betlehemska hviezda súboru BĀDIDO z Rimavskej Soboty.

Veža babylonská Divadelného súboru A z Prievidze.

Foto: Filip Lašut

treba držať palce. A to by mal byť zmysel divadla vôbec: vidieť cestu.

● **Zhruba sa amatérske divadlo člení na interpretačné a autorské či alternatívne. Ba akoby voči tomu prvému vznikala u istej časti divadelníckej obce nechut' až averzia. Vidíte jeho zmysel dnes?**

Ľ. VAJDIČKA: V amatérskom divadla v každom prípade. Musíme si uvedomiť, že to, čo vidíme na scénických žatvách, ja skutočne len špička a je mimo možnosti všetkých amatérskych divadelníkov, aby hrali buď alternatívne alebo vyložene autorské divadlo. Nevidím v tom nič skrivodlivého, žiadnu ujmu, ja sa hrdo hlásim k tomu, že som celý život strávil tvorbou „interpretačného divadla“. Myslím si, že ak je zaujímavá interpretácia, tak to býva zvyčajne zaujímavejšie predstavenie, než býva alternatívne. V tom som veľmi konzervatívny, prísny a skeptický. Ba rozčúli ma, keď alternatíva chce zamaskovať neprofesionálnosť, nezdelenosť, neschopnosť či neochotu analýzy alebo jednoducho lajdáctvo. Že sa to vlastne len tak tvári, že je to len škrupina či pozlátko. Ono sa to dosť rýchlo odhalí.

J. CILLER: Myslím, že záleží skôr na tom, aké predstavenia sa stretnú. Keby tu bolo skvelé interpretačné divadlo - a mohlo by byť - tak by to nevyvolávalo žiadne rozpaky. Je to dané výberom a dá sa povedať konkrétne: autorské Lavrikovo Zátíšie s matkou Bánovského pokútneho divadla i Babiakova Veža babylonská Divadelného súboru A z Prievidze, dve prečnievajúce inscenácie, určujú latku i optiku tohto festivalu.

Ľ. VAJDIČKA: A práve tu sú aj rozdiely. Ak si vezmeme Lavrikovo predstavenie, to je to, čo by sme mohli nazvať alternatívou v tom zmysle, že je to divadlo ani nie textu, ale skôr obrazov, ktoré takto vedome autor koncipoval, kdežto v prievidzskom súbore si bol Babiak režisérom svojho textu a ten bol od

začiatku do konca *interpretovaný* na javisku. To, že režíroval sám autor, je len formálna zvláštnosť, pokojne by sme si mohli predstaviť, že by túto hru inscenoval iný režisér - teda je to vlastne interpretačné divadlo - takže načo spory a otázky... Lavrik je tiež autor, ale pri písaní textu predpokladá javiskový obraz. Bola to aj Babiakova doterajšia prax, ale teraz si vyskúšal niečo iné.

● **Myslíte si, že prechod od „interpretačného divadla“ k alternatívne mu je prirodzenejší a prospešnejší pre súbor i pre autora či režiséra? Alebo možno začať hneď „robiť alternatívu“?**

Ľ. VAJDIČKA: Ak ktosi začne rovno tvoriť, tak spravidla niekoho kopíruje a správa sa trochu ako tie živočíchy, čo vedia napodobňovať. Pokiaľ si uvedomí ten základ, je to inak - znova sa vraciam k súboru z Tekovských Nemiec, ktorému môžeme vyčítať isté chyby, ale základ tu bol a preto je predstavenie nespochybniteľné. Ale ak sa začne stavať na vode, môže to na chvíľu zaujať i fungovať, len na to neslobodno fúknuť, lebo by to spadlo. Preto, pokiaľ by sa robili ďalej školenia amatérskych režisérov, chcel by som navrhnúť, aby sa venovala pozornosť štúdiu textu. Naučiť sa čítať hru je dosť dôležité - pismená poznáme už od prvej triedy, ale nie všetko vieme prečítať, tak ako skoro všetci počujeme, ale už nie všetci sa vieme počúvať.

J. CILLER: Napokon, u tých osobností amatérskeho divadla to je aj vidieť - vzdelanie, poznanie, rozhľad nielen v slovenskom divadle, ale aj zahraničnom.

● **Dramaturgia festivalu je daná - tvoria ju víťazi jednotlivých kategórií. Jednako, čosi tento festival signalizuje. Mohli by sme sa trochu zamyslieť nad dramaturgiou prevažnej časti predstavení?**

Ľ. VAJDIČKA: Prehliadka môže svedčiť o istých zreteľných tendenciách v amatérskom divadle alebo v jeho špičkách - tendenciách k autorskému či alternatívne mu divadlu. Myslím, že je to v poriadku, nezdá sa mi, že by to signalizovalo zánik tzv. interpretačného divadla, lebo aj tak predstavuje väčšinu. A z toho podhubia vyrastajú špičky. Milan Lasica hovorí, že bez konzervatívneho divadla nemôže byť avantgarda, lebo avantgarda je reakciou na konzervatívne divadlo. Mali by teda existovať vyvážené, v prirodzenom rozpore a napätí vedľa seba, lebo to prospieva vývinu divadla. Takto to ostatne v divadle vždy bolo - oproti mystériám vznikali frašky atď... Pokiaľ ide o dramaturgiu rôznych súborov - závisí od osobností, od ich spôsobu uvažovania, skúseností, vzdelania. Máme možnosť sa tu stretnúť s otrockým prístupom k textu, jeho jednoduchým prenesením na javisko, ďalej s istým pokusom o jeho dramaturgickú úpravu (Etudka Tekovské Nemce), svedectvo o nie celkom premyslenom prepise textu, ktorý sa tomu bránil (Bodea Liptovský Mikuláš - Bezotcovčina II.) a potom sú tu autorské texty, kde istým spôsobom vstúpil dramaturg ako iná osoba (DS A Prievidza - Veža babylonská), no jeho tvorivý podiel by mal byť väčší. Nevie, akým spôsobom sa bude uberať pán Lavrik, lebo ak si je sám sebe všetkým, zvyčajne to vedie do slepej uličky - nechcem kuvikať. Vtedy je dobrý dramaturg, iná osoba.

J. CILLER: Áno, konfrontačná metóda je lepšia. Divadlo vlastne vzniká na konfrontácii, rozhovoroch. Inak tvorca nemá nastavené zrkadlo.

● **Mohli by sme v podobnom zmysle charakterizovať aj režijnú prácu, ako sme ju tu videli?**

Ľ. VAJDIČKA: Je tu zreteľná tendencia k ozvláštneniu za každú cenu, ktoré často, na škodu predstavení, ide zvonku. Nepracuje sa s tým základným materiálom divadelného predstavenia, akým je text. Nemyslím si, že text je kategorický imperatív, ale pokiaľ tu je, réžia by mala vychádzať z jeho veľmi podrobného poznania a až potom by sa mala budovať nadstavba. Ale často som svedkom toho, že základ nie je dokonalý a to, čo sa na ňom stavia, stojí na hlinených nohách, niekedy sa to obráti proti predstaveniu. No tendencia k povrchnému, násilnému presadeniu sa, to nie je len problém amatérskej rézie. Ale príjemne som prekvapený skutočne výnimočnými amatérskymi režisérskymi osobnosťami. To za našich čias nebolo, poväčšine išlo o profesionálne režisérske osobnosti.

● **Za najslabší článok neprofesionálneho divadla sa považuje herectvo, čo je dosť prirodzený jav. Ba mám niekedy aj pocit, že práve to občas určuje dramaturgiu či réžiu - aby sa akosi prikryla herecká „tvrdosť.“**

Ľ. VAJDIČKA: V päťmiliónovom národe sa rodí veľmi málo skutočných talentov. Je to vlastne zázrak - a teraz si predstavte, že sa narodí pár dobrých hercov a nedozvedia sa to do svojej vlastnej smrti - lebo nikdy nevy-

šli na javisko. Len málo z nich sa odváži hrať, len málo z nich sa dá na štúdiu herectva, málo z nich doštuduje, atď. Že medzi nimi sa skutočne výnimočne objaví ozajstný talent, je celkom bežné. Podstatné je, že tí ľudia majú chuť hrať, vystúpiť pred spoločnosťou na javisko a niečo im odovzdať. Ja by som sem dokonca otázku talentu ani nemiešal. Existuje aj talent komunikovať s ľuďmi. Ak niekto vstane a povie príbeh, ktorý zaujme - to stačí. Myslíte si, že u skalných divákov toho-ktorého súboru nastane okamih, že hodnotia, či Vášáryová je lepšia herečka ako tá ich? Oni sú radi, že ju vidia. To je choroba poroty a kritikov, že hľadajú nejaké kritériá, podľa ktorých je ten výkon lepší alebo horší. Všetci hrajú divadlo vo svojom spoločenstve a ono ich akceptuje takých, akí sú. Preto to robia - a nie pre nejaké prehliadky. Je tu dôležitý fakt, že vystúpili a odovzdali svojim spoluobčanom to, čo vedia. A občas sa stane, že zažiarí v nejakom predstavení nejaký talent - vďaka bohu za ten dar. O rok to bude zase niekto iný.

● To bola vlastne aj ďalšia otázka - herecký zjav...

Ľ. VAJDIČKA: Ten talent navyše zažiaril v nie bohvieakom predstavení nie bohvieakého textu - hovoríme o Magdaléne Komárovovej z Liptovského Mikuláša (Bodea - Bezotcovčina II.), od tohto roku našej študentke na VŠMU.

J. CILLER: Všetci sa vyjadrujeme prostredníctvom herca. Hlboko sa im klaniam. Sú herci - a nie ich je veľa, ktorí, keď na javisku hovoria, konajú - veríte im. To nie je otázka kvality hlasu, zjavu, ale spojenia všetkých faktorov, ktoré herec potrebuje, vnútorného obsahu. Je to vec podstatná, nenahraditeľná, nezastupiteľná.

● Hovorili sme síce o najpozoruhodnejších inscenáciách, nie však o najlepšej - z vášho hľadiska...

Ľ. VAJDIČKA: Pre mňa je to jednoznačne Zátisie s matkou autora, režiséra, scénografa, atď. S. Lavríka a Bánovského pokútneho divadla. Dôvodov na to je viacero. Všetci sme dlho obdivovali poľské divadlo a uvedomovali sme si, že jeho otrocké prenesenie k nám by sa minulo účinkom. Že môže byť také, aké je, vďaka poľskej literatúre, spôsobu myslenia, divadelným tradíciám, atď. A zrazu som svedkom predstavenia, ktoré má podobné atribúty, pričom ho vonkoncom nemôžem podozrievať, že by niečo kopirovalo. Je pravdepodobné poučené mnohým, ale v tom pozitívnom zmysle slova. Vychádza z čisto slovenského materiálu.

J. CILLER: Môžem sa len pridať, konštatovať som tiež, že máme slovenského Kantora. Ja si ho navyše cením aj ako výtvarníka, čo vstupuje silno nielen do scénografie, ale do obrazového videnia vôbec, má všetky atribúty režiséra ako absolútneho tvorca predstavenia.

● Pozoruhodnosti, kontrasty, absurdnosti Scénickej žatvy...

J. CILLER: Povedali sme už na začiatku, že je pre nás radostným prevrpením to množstvo mladých ľudí. Až sa človek, vidiac pod-

mienky, v akých existujú, až začuduje, prečo to chcú robiť...

● ...ktosi nedávno povedal, že toľko ľudí chce robiť divadlo, že už nemá kto do divadla chodiť...

Ľ. VAJDIČKA: Je to celkom bežný jav a nijako ma neznepokojuje, že tí ľudia, ktorí robia divadlo sami pre seba, spravidla nie sú návštevníci „kamenných“ divadiel, vytvárajú si svoj svet, ktorý akceptujú a ten „konzervatívny“ odmietajú. Ale myslím si, že taký záujem mladých ľudí o divadlo, aký som videl na Scénickej žatve, by si mal uvedomiť

štat v situácii, keď je ohrozenie práve tejto generácie veľmi veľké. Mal by teda okamžite a bezo zvyšku do týchto aktivít investovať v rámci všetkých protidrogových programov, lebo to môže byť jedna z ciest. A nie zanedbateľná.

J. CILLER: Divadlo by mohlo byť drogou, ktorá nielenže je proti drogám, proti civilizačným chorobám, ale proti všetkému ohrozeniu, ktoré dnes obklopuje mladého človeka.

Zhovárala sa ADELA DEMEKOVÁ

Program SŽ '96

(18.-22. 10.)

■ Piatok ■ ■ ■ ■

Privítanka - Divadelný súbor BABSCÉNUS pri PKA, MO MS a ZDOS Martin

A. E. Timko - V. Predmerský

KRUMPĽOVÁ BRIGÁDA

réžia: Drahomíra Panušková a Michal Hlaváč

Otvorenie SŽ '96

Divadlo SNP Martin

Karol Horák

„...PRÍD KRÁĽOVSTVO TVOJE...“

réžia: Roman Polák

Divadelný súbor Etudka Tekovské Nemce

Pero Budak: **METELICA**

réžia: Iveta Jurčová

■ Sobota ■ ■ ■ ■

Divadlo/Škola LUDUS Bratislava

Peter Kuba - Juraj Letenay - Ľuboš Jariabka:

/NE/MÁM RÁD I.

réžia: Peter Kuba

Študentská scéna X pri SPŠ maď. Košice

neznámy autor: **BAKCHUS**

réžia: Jozef Czajlik

Divadelný súbor A pri KaSS Prievidza

Michal Babiak:

VEŽA BABYLONSKÁ

réžia: Michal Babiak

Divadlo MANEKEN, Čelabinsk, Rusko

J. B. Molière: **DON JUAN**

réžia: Jurij Bobkov

Prezentácia výsledkov **ETUD '96**

■ Nedela ■ ■ ■ ■

Peter Vrtó z detského divadelného súboru SME! pri ZŠI sluchovo postihnutých Lučenec

Jolana Bandžuchová - Peter Vrtó:

NIE JE PROBLÉM, JA TO VIEM!

réžia: Jolana Bandžuchová

Eva Puškášová a **Lucia Rodná** zo ZUŠ

na Topoľčianskej ulici, Bratislava

Beáta Ďurišová - Eva Puškášová - Lucia

Rodná: **LIETANIE**

vedúca: Beáta Ďurišová

Jana Záhorská zo ZUŠ Vrable

Ľubomír Feldek: **STRATENÝ ZVERINEC**

vedúca: Jana Zetková

Eva Smiková zo ZUŠ Spišské Podhradie

Iveta Liptáková: **EVINE STAROSTI**

vedúca: Iveta Liptáková

C Svitavy pri MsKS Svitavy, Česká republika

Carl Sandburg: **BLÁHOVÉ POHÁDKY**

réžia: Karel Šefma

BÁBIDO pri MsKS Rimavská Sobota,

Ferko Urbánek - Peter Nosálek:

BETLEHEMSKÁ HVIEZDA

réžia: Marián Lacko

Bánovské pokútne divadlo pri MsKS a ZUŠ

Bánovce nad Bebravou

Silvo Lavrík: **ZÁTIŠIE S MATKOU**

réžia: Silvo Lavrík

Divadlo BODEA pri VA SNP Liptovský

Mikuláš

BEZOTCOVČINA II. - na motívy hry

Alexandra Geľmana Lavička upravili Eva

Stankovianska a Anna Ondrejková

réžia: Eva Stankovianska

■ Pondelok ■ ■ ■ ■

M-divadlo Senica, Fernando Arrabal:

CESTA DO TARU

réžia Anna Gamanová

Divadlo poézie - víťaz 42. Hviezdoslavovho

Kubína

Detský divadelný súbor SME! pri ZŠI slu-

chovo postihnutých Lučenec

Jolana Bandžuchová:

PRÍHODY Z KLOBÚKA

Divadelný súbor Dumka pri Mestskej rade

ZRU SR Košice

Miroslav Mitrovič:

POLNOČNÉ VLÁMANIE

réžia: Juraj Genčanský, a. h.

Vystúpenie recitátorov - víťazi zo 42.

Hviezdoslavovho Kubína

Petr Váša: OooLunaNula

- večer fyzického básnictva, Brno, Česká

republika

■ Utorok ■ ■ ■ ■

Detský divadelný súbor Čierny Peter pri

ZUŠ a MsKS Bánovce nad Bebravou

Silvo Lavrík: **KRUTOHRY**

réžia: Silvo Lavrík

Divadlo VHV scéna Kovačica, Zväzová republika

Juhoslávia, P. O. Hviezdoslav:

KAIN (scénické uvedenie básne)

réžia: kolektív súboru a Ivan Kováč

Divadelný súbor pri ZO ZDOS Stupné

Karol Horák: **CESTA**

réžia: Ivan Piško

Zahraničné dotyky (a pohladenia)

Bizarné príbehy Carla Sandburga vyrastajú pred očami a duchovným zrakom diváka v magických obrazoch poetických príhovorov. Stíšenie bytostných pocitov zasahuje vnímateľa inscenácie **Bláhové pohádky** súboru C zo Svitáv v Českej republike. V komornom priestore zaznievajú tóny hudby, otvárajú sa krídla malého oltára predstavujúceho svet výnimočne ľudskej komunity presiaknutej spolupatričnosťou pred Poštou č. 1. Slepý rozprávač Brambora otvára svoje čarovné puzdro s husľami a vyťahuje z neho predmety a postavičky akoby z iného sveta. A predsa patria do života viac ako umelo stvorený systém spoločenských vzťahov. Svitavčania šepotom poukazujú na odvrátenú stranu skutočnosti, ktorú tvorí poézia nevšedných spojení. Na chvíľu sme spolu s nimi prenikli do zázračne krásneho priestoru vnútornej prežiarosti radostným pocitom z existencie. Tá odvrátená strana prináležajúca ku skutočnosti pod melónovým mesiacom s postavičkami-bábkami, v očiach ktorých sa zrkadlia dialky, pohyb a túžba porozumieť bytíu, nútila nás pristaviť sa pri sebe samom. To, čo utváralo atmosféru, nie sú len zvuky dokonalých hudobných vstupov a vokálov, ale dôvod, pre ktorý vznikajú pred našimi očami. My v hľadisku sme nazreli, že slepec vidí viac a inak než my, dokonale vyzbrojení týmto zmyslom. Plameň sviečok je symbolom svetla poznania, ale aj tepla dôvery. Je výzvou k účasti na živote. Aj „harmonikár“ Brambora má svojich priateľov, pre ktorých je hra zmysluplnou časťou prítomnosti.

Don Juan súboru Maneken z Čeljabinska
Foto: archív

Co dodat? Za nás to povedal list, ktorý mu napísali zajace: „Dnes je dobrý, šťastný deň“. Aby ich bolo veľa a veľa...

Peter Váša z Brna (Česká republika) k výpovedi nepotreboval veľa dekoratívnych prostriedkov. Vystačil si vlastným telom, hlasom a pohybom. Fyzické básnictvo sa nedá opísať, museli by sme ho zahrať, aby sa samo nezrušilo. Nonsensevé príbehy otvárajú interpretáciu herca veľký priestor na dotváranie významov divákov, ktorí výzvu akceptujú. Jemná irónia a nadsádzka vyžaruje z „poémy“ zvuko-pohybu **Ooo Luna Nula**. Bravúrna artikulácia schopnosť Vášu, pohybová „dištancia“ od rytmu slova utvárali zvláštny svet, v ktorom sa nemôžeme oprieť

o logickú štruktúru pomenovania. Musíme sa nechať unášať zážitkom. Telo ako výzva, zvuk ako význam a poézia ako ich rytmus. Stojac bezprostredne pred interpretom musíme spolu s ním poklepať vyžarované impulzy. Možno sa nám aj trochu posmieva, pozýva nás k spoluhre. To je primerane zrelý argument divadelnosti - oslovit' ozvláštnením. Stalo sa.

Divadlo VHV scéna v Kovačici (Zväzová republika Juhoslávia) predstavilo v štúdiu Divadla SNP v Martine Hviezdoslavovu epickú skladbu **Kain**. Spor sveta dedičov Ábela a Kaina sa prezentoval dramatickým slovom. K nemu pristupovali znaky divadelného priestoru a kostýmov, odkazujúcich nás do univerzálneho času presahujúceho všetky generácie. Mámivosť obrazov sveta a mravný imperatív narážali na prítomnosť, aktualizovali sa v odkaze pre súčasníkov. Kovačickí divadelníci, v režijnej spolupráci s Ivanom Kováčom, sa rozhodli uprednostniť poetiku verša pred dramatickou skratkou. Kolísanie medzi pohľadom na postavy a prežívaním vnútorných pocitov niekedy padalo do činoherného prejavu. No miesta, kde sa dôsledne uchovávali prvky montáže a nadhľadu nad symbolikou postáv v ľubozvučnej až „historickú“ dikcii, pôsobili podmaňujúco.

Vodné divadlo súboru Maneken z Čeljabinska (Rusko) prinieslo do arény veľkú tému o ľudskom mravnom páde v príbehu **Don Juan** J. B. P. Molièra. Divadlo na divadle s časovým presahom, rozvrstvené medzi žijúce postavy a ich tiene, stretnutie vášni a úkladov, zatienilo fyzické úsilie hercov obsiahnuť priestor. Vytratila sa z neho typická široká ruská krajina a psychologická hĺbka. Vnútorne utváranie postavy prebleskovalo interpretáciou Sergeja Ovinova v postave sluhu Sganarella. Na zážitku trocha uberala obava o zdravie účinkujúcich, ktorí sa ako na ľade šmykali po prekladoch lavičiek nad vodnou plochou. Zrkadlo vodnej hladiny, neistá plocha, trasovisko, záhrobný priestor aj aréna súbojov oživala v zaujímavých kolektívnych medzihrách. Výraznou dominantou scény sa stala utváraná socha-konstrukcia Komtúra. Obludnosť jej mechanizmu posilňoval symbolický posun významu celku. Kam až dovedie človeka vlastná chorobná ctižiadnosť, nerešpektujúca žiadny etický status, obrňujúca sa lžou a pretvárkou. Postava režiséra-Molièra diktovala rytmus, označovala situácie, určovala koncept konania. Tým sa potvrdila významová rovina - tlak vonkajšej manipulácie.

Dotyk so zahraničím bol inšpirujúci.

ĽUBO ŠÁRIK

S P O Z A žatevných S N O P O V

Ešte pred slávnostným otvorením SZ konal sa v popoludňajších hodinách pred Štúdiom Divadla SNP divadelný jarmok. Jeho ponuka bola veľmi pestrá v podobe úryvkov a vystúpení súborov Strojárík Domovina, študentov Gymnázia V. P. Tótha a Country kapely WRKOČ. Zahraničný tovar zo svojho repertoáru ponúkal Bábkarový súbor Berniukas Žirniukas, ktorý pôsobí pri Litovskej národnej knižnici vo Vilniuse. Návštevu Martina si naplánoval počas SZ, a to pričinením Matice slovenskej, Mestského úradu a súboru Domovina.

Vyznamenania ochotníkov zápisom do Pamätnej knihy ÚR ZDOS sa tradične konali aj v tomto roku. Morálne ocenenie získali Vlasta Kunovská, riaditeľka Regionálneho kultúrneho strediska Martin, Katarína Malovecká, Jakub Súčanský a Ivan Kováčik zo súboru Strojárík Domovina, ako aj Pavol Čiliak, herec Divadla VHV Stará Pazova. Alžbete Vagadayovej, herečke Divadelného súboru Jána Chalupku z Brezna, odovzdal predseda a tajomník ÚR ZDOS pozdravný list pri príležitosti jej životného jubilea.

Počet zahraničných hostí bol podstatne vyšší ako vlani. Tvorili niekoľko skupín. Vari najpočetnejšiu predstavovali známi divadelní turisti s kufríčkami AITA /IATA, v ktorej sme zaregistrovali tieto tváre: Ewald Polacek z Rakúska, predseda stredoeurópskej sekcie, Mary Pearsová z Írska, tajomníčka stredoeurópskej sekcie, Lenka Lázněvská, prezidentka českého centra, Alla Zorinová, tajomníčka ruského centra, Zsuzsanne Tóthová, zastupujúca maďarské centrum atď. Ďalšiu skupinu tvorili naši krajanovia z okolitých štátov. V tretej skupine boli ochotníci, ktorí nezastupovali nikoho, len sami seba. Boli zvedaví na tohtoročnú úrodu a prišli z viacerých európskych krajín. Celkový počet „zahraničných pozorovateľov“ dosiahol štyri desiatky.

Festivalový klub nevie sa udomácnit natrvalo v žiadnom priestore. Tentoraz

sa nachádzal v kaviarni hotela Turiec. Zdá sa, že ani toto riešenie nebude definitívne. Do klubu prichádzali účastníci SŽ na kus reči, ale aj preto, aby videli vystúpenie martinského recitátora a herca Marcela Gregora v jeho monodrame *Naveky odsúdený*. V netradičnom priestore kaviarne demonštrovala svoje umenie recitátorky a autorky aj Ľuba Forguláková, viacnásobná účastníčka Hviezdoslavových Kubínov.

Ešte sa nestalo, aby riaditeľ Národného osvetového centra zotrval na celom podujatí od jeho otvorenia až po záverečný ceremoniál, aby videl každé predstavenie, zúčastňoval sa na všetkých zasadnutiach odbornej poroty a hodnotiacich seminároch. Ohotníci si pozorne všimli, že Ing. Matej Vagač nie je typom riaditeľa, ktorý príde medzi nich len na pár hodín, aby im potriasol rukou.

Najdramatickejším momentom počas SŽ bolo zadržanie kulís a kostýmov divadla *MANEKEN* v Čelabinska u colníkov v Trstenej. Požadovali od ruských ochotníkov zložiť kauciu vo výške 1 200 US dolárov. Kým sa formality podarilo vybaviť, uplynuli tri dni. Namiesto soboty nastúpili divadelníci z ďalekého Čelabinska na žatevnú brigádu až posledný večer martinského festivalu.

Záverečná štatistická rekapitulácia: Na SŽ vystúpilo 12 súborov, 4 sólisti v miniatúrach a 5 víťazi tohtoročného Hviezdoslavovho Kubína. Predstavili sa 4 súbory zo zahraničia (vrátane našich krajanov z Kovačice) a sólista. Hralo sa v Národnom dome a Štúdiu Divadla SNP. Hostujúci litovskí bábkari hrali pre deti sídliskových škôl v sále RKS na Ľadovni. Krajanovia z Vojvodiny odohrali inscenáciu *Kaina* aj v obci Belá-Dulice v miestnom Kultúrnom dome zaplnenom do posledného miesta.

Na budúci rok si slovenskí ochotníci pripomenú 75. výročie existencie divadelných súťaží na Slovensku. Pri tejto príležitosti predloží ÚR ZDOS kompetentným miestam návrh aj s príslušnou dokumentáciou, aby najstarší divadelný festival v Európe bol zapísaný do Guinnessovej knihy rekordov. Nech sa svet dozvie, aké bohaté divadelné tradície má malé Slovensko.

(iko)

DIVADELNÁ NITRA 96:

Človek versus spoločnosť

ADELA DEMEKOVÁ

Tohtoročná Divadelná Nitra sa topila v záplave dažďov, chrípkových bacilov, sezónnych i dlhšie trvajúcich alergií i finančných suchôt, čo dokopy zvyčajne s každodenným životom nesúvisí, no s divadelným áno. Jednako, tie dažde ani vreckovky nezotrelí tamojší, dosť prekvapujúci nános - slovenskosť. Na festivale prevládali pôvodné hry, a to buď ako dramatizácie próz, alebo celkom nové, žiadna klasika. Nešlo však o akési povinné jazdy alebo vykazovanie či nebudaj dokazovanie matematické, vyplynulo to z koncepcie festivalu, v ktorého priesečníku sa ocitol človek v medznej situácii - človek outsider. A (možno i nechtiac) to potvrdilo tézu, že vysloviť sa k problémom dnešného človeka, hoci aj prostredníctvom „minulej“ témy, môže výstižne práve domáci autor.

Pritom dramatizácie si akoby naschvál volili čo najťažšiu predlohu - napríklad Dobroslava Chrobáka a Jozefa Cígera-Hronského, akoby v úmysle dokázať ne-

možné. V martinskej inscenácii *Drak sa vracia* sa bolo treba popasovať s vytvorením divadelného kontrastu i konfliktu Draka a dediny, čo sa riešilo zvýraznením tretej osoby, Šimona. Kontrast sa vytvoril, ale konflikt oslabil. Pohybové variácie skupiny mladých hercov, zosobňujúcich dedinu, síce prispievali k zdynamizovaniu divadelného tvaru, smerujúceho až k akejsi baladickosti, no nenahrádzali plnohodnotne sémanticko-metaforickú rovinu textu. Našťastie, mnohé rieši invenčná schéma (zadný plán Draka, predný dediny, čierna plachta, spod ktorej sa zjavujú symboly oboch „protivníkov“). Tak či tak, je to odvážna inscenácia, ktorá sa dobre vníma i precitúje, riskantnému pokusu treba zatlieskať za odvalu i fantáziu.

Výzva autorovi bola azda ešte odvážnejšia u nitrianskeho *Jozefa Maka* - a výsledok ešte riskantnejší. Jednak pre mohutné dejinné i dejové pásmo (tu zminimalizované), jednak pre poetiku autora samého - poetiku náznavu, nedopovedanosti, nevyсловiteľnosti, čo je však na javisku dosť problematické až nemožné. A tak prevážil sujet predlohy nad jej zmyslom, vonkajší svet nad vnútorným svetom hrdinu. Posolstvo o zmysle voľakedajších hodnôt, dnes spochybňovaných - pokore, miernosti, dobre - ktoré síce nevíťazia viditeľne, v osobe hrdinu, ale historicky, sa ocitlo v inej polohe, priamejšej, a teda menej pôsobivej

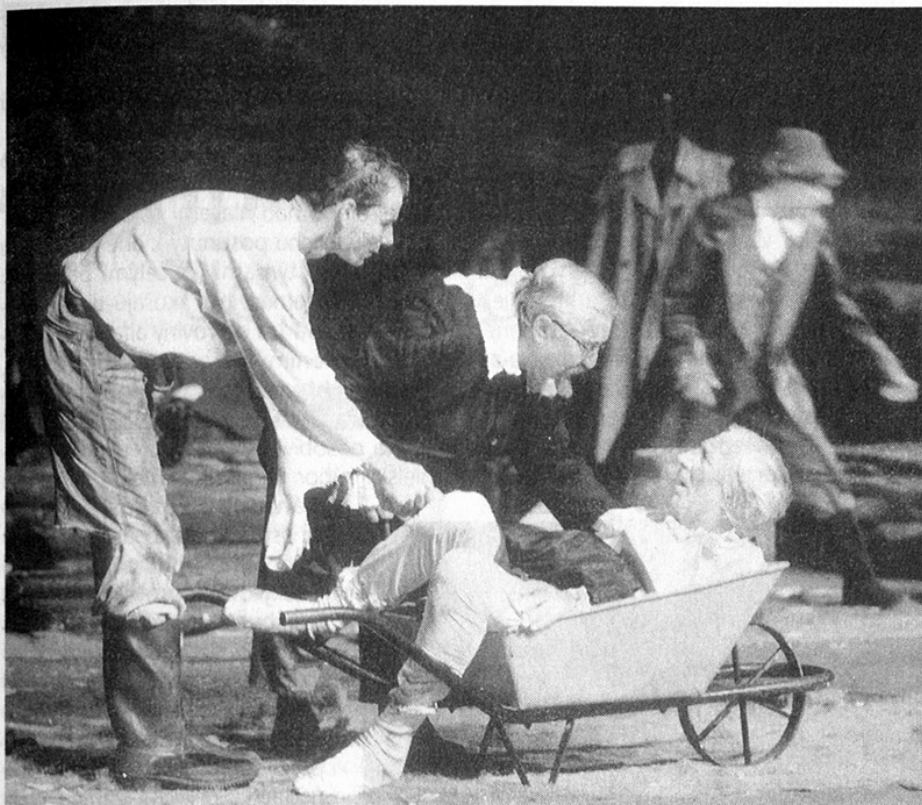
Najrozpornejšie z týchto textov vyznela Olhova inscenácia Kukučínovho *Neprebudeného* v prešovskom DAD-e. Od úspechu síce ťažko postupovať k opaku, jednako sa vždy treba usilovať o originál, lebo poetika inscenácie, hoci nesporne znamená prínos pre súbor, veľmi nápadne pripomínala režisérov oceňovaný opus Skon Paľa Ročku - dramatizáciou, réžiou, scénou, herecky...

Navyše, práve tieto zložky boli u spomenutých troch inscenácií akýmsi spôsobom príbuzné, čo síce môže znamenať istý pozitívny dramaturgic-

Cenu za tvorivý čin roka - za inscenáciu *Zátišie s matkou* preberá Silvo Lavrik z Bánovského pokútneho divadla z rúk riaditeľa NOC Ing. M. Vagača.

Foto: Filip Lašut

Inscenácia SND *Ako sa vám páči*, ktorá vyvolala veľa kontroverzných reakcií (najmä v súvislosti s Divadelnými oceneniami sezóny, kde zvíťazila o jeden hlas...) Foto: Jana Nemčoková

ko-režijný posun, ale aj menšiu mieru osobitosti.

Trochu inak vstúpila do tejto konfrontácie Slobodova **Macocha** Divadla Astorka, iná už skutočnosťou (takmer) hotového dramatického textu, no najmä autorovho pohľadu na svet, provokujúceho myšlienkou, že svet nejako postihnutých ľudí, ľudí na okraji spoločnosti, je čistejší než normálnych, a zároveň rezignujúceho na vieru v zmenu. Možno s ním búrlivo nesúhlasí i s výhradami súhlasí, v oboch prípadoch téma strhne a nepustí. Navyše, inscenácia post mortem dostala prídych smútku, osudovosti a nostalgie, čo, možno trochu cynicky povedané, súzvučí s jej textom. Od premiéry sa značne zvýraznil jej tvar, temporytmus, rozohralo herectvo. Mystickosť ako neodmysliteľná súčasť Slobodovho myslenia a písania je to, čo ju robí nenapodobiteľnou a čo súbor v súlade s textom dodržal.

Iným vstupom do scénickej debaty o pôvodnej dráme boli obe „alternatívy“ - Stoka a GunaGU. Stoka vo svojej **Komore** prvýkrát prekonala sebe stanovenú hranicu - nehrať príbeh, no stvárnila ho spôsobom vlastným, fragmentarizovaným a ironicko-nadsadzovaným. V takých polohách sa uplatnilo jej insitné herectvo, no v ostatných sa ukázali hranice zmeny poetiky i jej riziká. Je to však pochopiteľné vzhľadom na to, že divadlo hrá iba vlastné inscenácie (ak...) a že sa teda usiluje ponúknuť svojmu divákovi pestrejšie menu.

GUnaGU so svojou „industriálnou baladou“ **Angeleo** prostredníctvom dejinného

výseku prehovorilo nielen o ňom vlastnou ironicko-humornou divadelnou rečou, ale azda najvýraznejšie načrtnulo aj niektoré stránky národnej povahy - čo so spomenutým výsekom dost' súvisí. Teda oduševnenie (až naivitu), citovosť (až erotiku), ľahostajnosť (až škodoradosť). Dovolilo si aj odstup prostredníctvom postavy fotografistu Karla Plicku, ba dal sa tam nájsť aj obľúbený folklorizovaný pohľad na Slovákov.

Pôvabne so svojimi textami narábali bábkové divadlá. Na inscenáciu autorky, režisérky aj jedinej herečky Kataríny Aulitsovej *O deviatich mesačkoch* voľne nadväzuje jej ďalšia, **Keď mama nie je doma**, kde je zasa jediným hercom jej partner Ľubomír Piktör. Poetika zostala, prirodzene, príbuzná, len herec ju oživil iným, „mužským“ pohľadom na vec - trampoty, ale i radosti otca, ktorý zostane sám s malou dcérou. Divadlo PIKI, nevyhnutne ustrojené na pohostinské vystúpenia, vládne úspornou scénickou výbavou, riešenou nesmierne vtipne - pár pomalovaných dosák je postelou, stolom, dverami, stojanom projektanta... Bábkou Miškou z ohybného materiálu narába veľmi zručne až žonglérsky. Inscenácia je pastvou pre oči i duše detí, no zaujme i dospelých.

Snívajte sami, nabáda deti nitrianske Bábkové divadlo. A začínate už vo vestibule, kde sa od predstavenia postáv s ich trampotami dostávate, potme, za pomoci povrazu po schodoch, až dole do podzemia. Ondrej Spišák, Ivan Gontko a kol. tak ne nutene deti nielenže voviedli do deja, ale primáli ich hrať spolu s hercami (skupino-

vo to nie je také rizikové). Pomohli tak, spolu s barónom Prášilom, hrdinom-nehrdinom prekonať ich trápenia - kuchárke, ktorej „čušpajz“ nik nechcel jesť, rybárovi, ktorému „nebrali“, plavcovi, ktorý sa bál vody, neobratnej baletke atď. A na záver si deti mohli zašepkať do klobúka svoje želania - ak budú dobre „hrať“, iste sa splnia. V inscenácii sa dobre využil nielen priestor, náznakové rekvizity, ale i rôzne iné prostriedky - vtipná tieňohra, pretvárajúca umne rozostavených hercov medzi reflektorom a stenou na potvory, obludy, brány... Ak by mala inscenácia ambíciu iba zaujať deti divadlom, už to samo osebe stačí, ona ich má však niekoľko - od rozvíjania fantázie po uvedomovanie si a rozvíjanie seba samého, od zaujatia dejom po vnímanie divadelné - a úspešne ich naplňa.

Celkom netradičnú - no v inom zmysle - inscenáciu priviezlo Divadlo z pasáže - deti z Ústavu sociálnej starostlivosti v Banskej Bystrici, deti mentálne postihnuté, v rámci projektu Divadlo bez bariér tamojšieho BDnR. Vo variácii na rozprávku **O Popolvárovi, ako ho nepoznáte**, samozrejme, nemožno hodnotiť tvar či herectvo, jednáko bolo úžasné sledovať, k akej bezprostrednosti a hravosti ich dokázala viesť autorka a režisérka Viera Dubačová. A zmysel predstavenia - hľadanie dobrého, chápaného človeka, ochotného pomôcť, ale i radosť z divadla, z hrania, zdôraznili svojím úsilím veľmi hodnoverne.

So svojím vkladom do problematiky pôvodnej drámy prišli aj študenti VŠMU, o tom však na inom mieste.

Nezaraditeľné v tomto kontexte je Divadlo M zo Senice, ktoré „interpretovalo“ hru Fernanda Arrabala **Cesta do Taru**. No interpretovalo po svojom, trochu vizionársky, trochu poeticky, usilovalo sa čo najviac zvýrazniť dramatické polohy textu, inak ne veľmi dramatického.

Publikum bolo zvedavé aj na inscenáciu **Jej jej pastorkyňa** režiséra Vladimíra Morávka v Klicperovom divadle z Hradca Králové, ktorý tu vlani rozvíril hladinu svojou Maryšou (Divadla Husa na provázku). Ku klasickej hre G. Preissovej pristúpil veľmi nekonvenčne - sklbením osudov a pocitov autorky i jej hrdinov. Vchádzame do nej cez salón či „červenú knižnicu“, kde si na zemi v perinách číta Jenofa, ktorá je vlastne zdvojená - zemitá, silná, osudom poznačená Jenofa a krehká dievčina so zeleným vienkem Jenofka. V salóne - knižnici, ktorá zároveň vytvára aj druhé pódium, sa zjavuje aj mondénna Pani P. so svojím mottom - „jsem pavoučice...“ (vysáva z ľudí krv, šťavu). Postavy sú zväčša skarikované - najmä v „divadle na divadle“. V druhej časti sa však tohto nápadu autor prekvapujúco vzdáva, (s výnimkou niekoľkých motívov), inscenácia je zrazu takmer realistická. Zrejme tá „nemastná obyčejnosť mordýrské historie“ sa nedala celkom zahnať do autovítiazí téma, láska. Napriek nezvyčajnosti, ale i nekompaktnosti tvaru opäť pozoru-